

SOUDNÍ DVŮR ES – DUBEN – KVĚTEN 2006

Navazujeme na přehled nejzajímavějších rozsudků Soudního dvora za uplynulé dva měsíce spolu s přehledem aktuálních informací z tohoto soudu.¹ Výběr se opět řídil především významem rozsudků pro právní praxi v České republice.

ÚPADKOVÉ ŘÍZENÍ ZAHÁJENÉ VE VÍCE ČLENSKÝCH STÁTECH OHLEDNĚ TOTOŽNÉHO ÚPADCE

Rozsudek ze dne 2.5. 2006, Eurofood, C-341/04 (velký senát, generální advokát F.G. Jacobs)

Nařízení (ES) č. 1346/2000² – Rozhodnutí o zahájení úpadkového řízení – Místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka – Uznávání úpadkového řízení – Veřejný pořádek

(Bod 1 výrokové části) Je-li dlužníkem dceřiná společnost, jejíž sídlo a sídlo její mateřské společnosti se nacházejí ve dvou různých členských státech, domněnka stanovená v čl. 3 odst. 1 druhé větě nařízení č. 1346/2000, podle které jsou hlavní zájmy této dceřiné společnosti soustředěny v členském státě, kde se nachází její sídlo, může být vyvrácena pouze tehdy, jestliže skutečnosti, jež jsou objektivní a zjiřitelné třetími osobami, umožní prokázat existenci skutečné situace odlišné od té, kterou má odrážet umístění předmětného sídla. Tak by tomu mohlo být zejména v případě společnosti, která by nevykonávala žádnou činnost na území členského státu, kde se nachází její sídlo. Vykonává-li naopak společnost svou činnost na území členského státu, kde se nachází její sídlo, pouhá skutečnost, že mateřská společnost se sídlem v jiném členském státě může kontrolovat nebo kontroluje její rozhodnutí v hospodářské oblasti, nestačí k vyvrácení domněnky stanovené uvedeným nařízením.

(Bod 2 výrokové části) Článek 16 odst. 1 první pododstavec nařízení č. 1346/2000 musí být vykládán v tom smyslu, že hlavní úpadkové řízení zahájené soudem členského státu musí být uznáno soudy ostatních členských států, aniž by tyto soudy byly oprávněny přezkoumávat příslušnost soudu státu, ve kterém bylo řízení zahájeno.

(Bod 3 výrokové části) Článek 16 odst. 1 první pododstavec nařízení č. 1346/2000 musí být vykládán v tom smyslu, že za rozhodnutí o zahájení úpadkového řízení ve smyslu tohoto ustanovení se považuje rozhodnutí vydané soudem členského státu, ke kterému byl za tímto účelem podán návrh na zahájení řízení uvedeného v příloze A téhož nařízení, vycházející z úpadku dlužníka, jestliže toto rozhodnutí zahrnuje zbavení dlužníka práva nakládat se svým majetkem, a jmenování správce podstaty uvedeného v příloze C daného nařízení. Toto zbavení práva nakládat s majetkem znamená, že dlužník pozbude oprávnění vykonávat správu svého majetku.

(Bod 4 výrokové části) Článek 26 nařízení č. 1346/2000 musí být vykládán v tom smyslu, že členský stát může odmítnout uznat úpadkové řízení zahájené v jiném členském státě, jestliže bylo rozhodnutí o zahájení řízení přijato při zjevném porušení základního práva být vyslechnut, kterého požívá osoba dotčená takovým řízením.

Skutkový základ sporu v původním řízení: Případ Eurofood je střípkem z mozaiky úpadkových řízení, která jsou vedena ohledně italského koncernu Parmalat,³ jenž provázejí i

¹ Naposledy (přehled za únor a březen 2006) viz *Soudní rozhledy* č. 5/2006.

² Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení (Úř. věst. L 160, s. 1; Zvl. vyd. 19/01, s. 191.

³ Srov. např. komentář rozhodnutí maďarského městského soudu ve Székesfehérváru ze dne 14.6. 2004, *Čihula*,

finanční skandály.⁴ Problémem, který vedl ke sporu před irskými soudy a následně k obsáhlé předběžné otázce předložené irským Nejvyšším soudem, bylo zahájení úpadkového řízení v Irsku proti dceřinné společnosti Parmalatu, společnosti Eurofood. Téměř současně totiž bylo zahájeno úpadkové řízení proti mateřskému Parmalatu i v Itálii. Italský konkursní správce Bondi pak napadl platnost úpadkového řízení vedeného v Irsku proti společnosti Eurofood.

Poznámky k rozsudku a jeho relevance pro ČR: Předběžné otázky směřovaly k vyjasnění několika okruhů problémů. První⁵ se týkal určení toho, kde má dlužník soustředěny své hlavní zájmy. Tam totiž pak může probíhat tzv. hlavní úpadkové řízení, které má účinky na majetek dlužníka ve všech členských státech. Článek 3 odst. 1 nařízení stanoví, že v případě společnosti se za místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy, považuje sídlo, pokud není prokázán opak. Italský správce Bondi tvrdil, že místem, kde jsou skutečně soustředěny hlavní zájmy Eurofoodu, je Itálie, neboť tam sídlí jeho mateřská společnost Parmalat, přičemž Eurofood je Parmalatem využíván pouze k finančním transakcím, aniž by vyvíjel nějakou samostatnou činnost.⁶ Jak je vidět z odpovědi na tuto otázku, Soudní dvůr sice připouští vyvrácení domněnky soustředění hlavních zájmů společnosti v úpadku,⁷ nikoliv však pouze na základě toho, že by tato společnost byla ovládána společnostmi jinou.

Druhý okruh otázek směřoval k určení, zda mohou italské soudy přezkoumat platnost zahájení úpadkového řízení v Irsku. Soudní dvůr formuloval jednoznačně negativní odpověď, když zdůraznil princip vzájemné důvěry, která má panovat mezi soudy členských států.⁸ Pokud někdo chce zpochybnit příslušnost soudů k zahájení úpadkového řízení, musí tak učinit ve státě, kde toto úpadkové řízení bylo zahájeno.⁹

Třetí okruh problémů byl spjat se zvláštním režimem zahájení úpadkového řízení v Irsku. Ve společnosti Eurofood byl totiž nejprve jmenován dočasný správce, jenž však byl nadán oprávněním zbavit ředitele podniku práva jednat jeho jménem. Tento dočasný správce byl pak následně soudem potvrzen ve své funkci jako správce řádný. Datum zahájení úpadkového řízení pak bylo určeno zpětně ke dni jmenování dočasného správce. Předběžná otázka se pak v podstatě tázala, zda je možné již rozhodnutí o jmenování dočasného správce považovat za rozhodnutí o zahájení úpadkového řízení. Soudní dvůr připomněl, že se právní úprava úpadkových řízení v jednotlivých členských státech liší, přičemž cílem nařízení není její sjednocení, ale účinné uplatňování. S ním je v souladu, aby se zásada vzájemného uznání uplatnila v řízení co nejdříve. Proto se je tedy podle Soudního dvora třeba považovat „[z]a „rozhodnutí o zahájení úpadkového řízení“ ve smyslu nařízení [...] nejen rozhodnutí, které právní úprava členského státu, na jehož území se nachází soud, který jej vydal, označuje z formálního hlediska za rozhodnutí o zahájení řízení“, nýbrž také rozhodnutí specifikovaná v bodu 3 výrokové části, citované výše.

Konečně poslední okruh problémů se týkal toho, za jakých podmínek nemá soud členského státu uznat rozhodnutí soudu jiného členského státu o zahájení úpadkového řízení. Irský prozatímní správce totiž byl vyrozuměn o jednání před italskými soudy, kde mohl případně

T: Parmalat Slovakia: prohlášení úpadku nad slovenskou společností maďarským soudem, *Jurisprudence* č. 6/2005.

⁴ K pozadí finančních skandálů srov. např. britský list *Guardian*, který k případu Parmalat vydal speciální přílohu - <http://www.guardian.co.uk/parmalat>.

⁵ Na který směřovala čtvrtá otázka, Soudní dvůr ji však odpověděl jako první, neboť byla do značné míry určující pro některé další otázky.

⁶ Bod 35 zprávy k ústnímu jednání. Rozsudek samotný nijak nezmiňuje argumenty účastníků řízení.

⁷ Rozsudek, bod 35: „Tak by tomu mohlo být zejména v případě společnosti typu „poštovní schránky“, která nevykonává žádnou činnost na území členského státu, kde se nachází její sídlo.“

⁸ Rozsudek, body 39 až 42.

⁹ Rozsudek, bod 43.

namítat jejich nepříslušnost k provádění úpadkového řízení ohledně společnosti Eurofood, pouhé čtyři dny dopředu. Soudní dvůr odkázal na svoji judikaturu týkající se Bruselské úmluvy.¹⁰ Konkrétně k právu obdržet procesní písemnosti a obecněji k právu být vyslechnut Soudní dvůr uvedl: „[T]ato práva zaujímají významné místo v organizaci a průběhu spravedlivého procesu. Právo věřitelů nebo jejich zástupců účastnit se řízení při zachování zásady „rovnosti zbraní“ má v souvislosti s úpadkovým řízením zvláštní význam. Přestože se mohou konkrétní podmínky uplatňování práva být vyslechnut měnit v závislosti na naléhavosti, s jakou je třeba rozhodnout, jakékoli omezení výkonu tohoto práva musí být řádně odůvodněno a doprovázeno procesními zárukami, které zajistí osobám dotčeným takovým řízením účinnou možnost napadnout opatření přijatá v případě naléhavosti“.¹¹ Zároveň upozornil, že se daný soud nemůže při posuzování toho, zda bylo toto právo porušeno „omezit na použití svého vlastního pojetí ústního projednání a základní povahy, která je tomuto ústnímu projednání přisouzena v jeho právním řádu, nýbrž musí posoudit s ohledem na veškeré okolnosti, zda měl [prozatímní správce] dostatečnou možnost být vyslechnut, či nikoli“.¹²

Pro Českou republiku má případ význam nejenom proto, že se tak obsáhle zabývá mnoha aspekty spojenými s aplikací nařízení, ale zejména proto, že zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, upravuje v § 9a institut předběžného správce konkursní podstaty. Praktickou aplikaci tak mohou závěry Soudního dvora nalézt například v konkursním řízení zahájeném proti V. Fischerovi souběžně v České republice a Německu.¹³

PORUŠENÍ POVINNOSTI STÁTEM SE MŮŽE DOTKNOUT NABYTÝCH PRÁV JEDNOTLIVCŮ

Rozsudek ze dne 4.5. 2006, Komise proti Spojenému království, C-508/03 (první senát, generální advokát P. Léger)

Nesplnění povinnosti státem spočívající v chybné aplikaci povinnosti posuzování vlivu některých záměrů na životní prostředí ve smyslu směrnice 85/337/EHS¹⁴ v konkrétních případech – Právní jistota a legitimní očekávání oznamovatele záměru – Zkoumání, zda má možnost vnitrostátních soudů zrušit vytýkaná rozhodnutí vliv na přípustnost žaloby – Důkazní břemeno Komise v těchto případech

(69) *Členský stát se [...] nemůže dovolávat právní jistoty a legitimního očekávání oznamovatele ve vztahu k nabytým právům k tomu, aby zabránil Komisi v podání žaloby směřující k objektivnímu zjištění nedodržení jeho povinností, které mu ukládá směrnice 85/337 v oblasti posouzení vlivu některých záměrů na životní prostředí.*

(71) *[P]odání žaloby k vnitrostátnímu soudu proti rozhodnutí příslušného orgánu, na něž se vztahuje žaloba pro nesplnění povinností, a rozhodnutí tohoto soudu nemohou mít vliv na přípustnost žaloby pro nesplnění povinností podané Komisí. Existence právních prostředků dostupných u vnitrostátních soudů totiž nemůže být na újmu podání žaloby podle článku 226 ES vzhledem k tomu, že tyto dvě žaloby sledují různé cíle a mají různé účinky [...].*

(77) až (80) *Před zahájením meritorního přezkumu je třeba úvodem připomenout, že v rámci řízení o nesplnění povinností podle článku 226 ES přísluší Komisi prokázat existenci*

¹⁰ Úmluva ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1972, L 299, s. 32), nebyla oficiálně publikována v češtině.

¹¹ Rozsudek, bod 66.

¹² Rozsudek, bod 68.

¹³ Srov. *Konkursní noviny*, 11.5. 2005, s. 14.

¹⁴ Směrnice Rady 85/337/EHS ze dne 27. června 1985, o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí (Úř. věst. L 175, s. 40; Zvl. vyd. 15/01, s. 248).

tvrzeného nesplnění povinnosti. Komise musí Soudnímu dvoru předložit poznatky nezbytné k přezkoumání existence tohoto nesplnění povinnosti, aniž by se mohla opírat o jakékoliv domněnky [...]. Pokud se jedná konkrétněji o směrnici 85/337, Soudní dvůr rozhodl [...], že Komise musí předložit minimum důkazů o vlivu, který sporný záměr může mít na životní prostředí. Členské státy jsou nicméně podle článku 10 ES povinny usnadnit Komisi plnění jejího úkolu, který spočívá podle článku 211 ES zejména v dbání na používání ustanovení Smlouvy, jakož i předpisů přijatých orgány na jejím základě [...]. Z toho zejména plyne, že pokud Komise předložila dostatečné poznatky o některých skutečnostech, ke kterým došlo na území žalovaného členského státu, přísluší tomuto členskému státu, aby věcně a podrobně zpochybnil předložené údaje a důsledky, jež z nich vyplývají [...].

Skutkový základ sporu v původním řízení: Toto řízení o porušení povinnosti se svým způsobem vymyká z tohoto typu řízení, zvláště pokud se týká životního prostředí. Komise totiž v řízeních o porušení povinnosti většinou členským státům vytýká chybnou transpozici směrnic, tj. porušení povinnosti viditelná na papíře. Ke sledování skutečné aplikace práva ES v členských státech nemá dostatečné prostředky ani právní nástroje. Zároveň takové případy přinášejí určitá specifika, neboť při nich dochází k dotčení zájmů jednotlivců, kteří případně mohli na základě porušení členským státem nabýt práva, popřípadě být v legitimním očekávání. Posuzování vlivů na životní prostředí je takovým případem: pokud oznamovatel záměru obdrží povolení k jeho uskutečnění v rozporu s právem ES, může konstatování porušení povinnosti členským státem znamenat dotčení jeho zájmů.

Poznámky k rozsudku a jeho relevance pro ČR: Jak je vidět v bodu 69 rozsudku, citovaném výše, pro konstatování porušení povinnosti Soudním dvorem nepředstavuje právní jistota či legitimní očekávání držitele povolení žádnou překážku. Je pravdou, že rozsudek podle článku 226 ES nemá na první pohled na udělené povolení vliv. Jenže s tímto rozsudkem je na základě článku 228 ES spojena povinnost členského státu toto porušení povinnosti odstranit, jinak může následovat citelná sankce v podobě paušální částky nebo penále, které mohou být uloženy současně.¹⁵ Tento závěr Soudního dvora tak otevírá řadu otázek spojených s dopadem rozsudku o porušení povinnosti na právní vztahy jednotlivců.

Spojené království rovněž argumentovalo, že je věcí vnitrostátních soudů, aby ověřily, zda příslušné orgány posoudily správně význam vlivů záměru na životní prostředí. To lze chápat tak, že pokud je členskému státu vytýkáno porušení v konkrétním případě, musí Komise vyčkat, až není možné na vnitrostátní úrovni toto porušení odstranit. Ani pro tento argument nenalezl Soudní dvůr pochopení. Přesto se poté, kdy Soudní dvůr potvrdil, že porušení povinnosti může spočívat i v rozhodovací činnosti soudů,¹⁶ lze tázat, zda v takovém případě není žaloba Komise předčasná, jelikož *nesprávná aplikace* práva ES mohla být napravena na vnitrostátní úrovni, *aniž ještě došlo zároveň k porušení povinnosti*.

Konečně posledním aspektem řízení o porušení povinnosti, která spočívají v konkrétních případech chybné aplikace, je důkazní břemeno, které Komise nese. Jak vyplývá z bodu 80 rozsudku, pokud Komise předloží dostatečné poznatky o skutečnostech, které nastaly na území členského státu, je na členském státu, aby tvrzení Komise vyvrátil. Standard dostatečnosti poznatků není podle Soudního dvora nijak nízký: „Komise [se] nemůže spokojit s obecnými tvrzeními tím, že se omezí například na uvedení, že poskytnuté informace ukazují,

¹⁵ Srov. rozsudek ze dne 12.7. 2005, Komise v. Francie, C-304/02, dosud nepublikován. Komentář „Soudní dvůr Evropských společenství: Francie zaplatí dvacet miliónů EUR za nesplnění rozsudku Soudního dvora“ vyšel v *Právních rozhledech* č. 18/2005 (J. Komárek).

¹⁶ Rozsudek ze dne 9.12. 2003, Komise v. Itálie, C-129/00, ECR s. 14637. Srov. Komárek, J.: „Velký hybatel“: Evropský soudní dvůr a hledání vnitřního souladu právního řádu Společenství, *Právník* č. 5/2006 na s. 514 až 518.

že dotčený záměr se nachází ve velmi citlivé zóně, aniž by prostřednictvím konkrétních důkazů prokázala, že se vnitrostátní orgány dopustily zjevně nesprávného posouzení, když záměr povolily. Komise musí přinejmenším poskytnout minimum důkazů o vlivu, který záměr může mít na životní prostředí“.¹⁷ Ve jmenovaném případě pak Komise důkazní břemeno neunesla.

MEZE SOLIDÁRNÍ ODPOVĚDNOSTI ZA ODVOD DPH JAKO PROSTŘEDKU BOJE PROTI PODVODŮM

Rozsudek ze dne 11.5. 2006, Federation of Technological Industries, C-384/04 (třetí senát, generální advokát M.P. Maduro)

Šestá směrnice o DPH¹⁸ – Článek 21 odst. 3 a čl. 22 odst. 8 – Vnitrostátní opatření za účelem boje proti podvodům – Solidární odpovědnost za odvod DPH – Poskytnutí zajištění za DPH splatnou jiným subjektem

(Bod 1 výrokové části): Článek 21 odst. 3 šesté směrnice [...], musí být vykládán v tom smyslu, že umožňuje členskému státu přijmout takovou právní úpravu, jako je právní úprava dotčená v původním řízení, která stanoví, že osoba povinná k dani, v jejíž prospěch se dodání zboží nebo poskytnutí služeb uskutečnilo a která věděla, nebo měla důvody se domnívat, že by daň z přidané hodnoty nebo její část splatná za uvedené dodání zboží nebo poskytnutí služeb, nebo za jakékoli předchozí nebo následné dodání zboží nebo poskytnutí služeb, zůstala nezaplacena, může být spolu s daňovým dlužníkem společně a nerozdílně odpovědná za odvod uvedené daně. Taková právní úprava musí nicméně dodržovat obecné právní zásady, které jsou součástí právního řádu Společenství, a zejména zásadu právní jistoty a zásadu proporcionality.

(Bod 2 výrokové části): [Článek 22 odst. 8 šesté směrnice] nebrání vnitrostátní právní úpravě, která ukládá jakékoli osobě společně a nerozdílně odpovědné za odvod daně z přidané hodnoty, v souladu s vnitrostátním ustanovením přijatým na základě čl. 21 odst. 3 šesté směrnice [...], povinnost poskytnout zajištění za platbu splatné daně z přidané hodnoty.

Skutkový základ sporu v původním řízení: Jak ukazují přehledy aktuální judikatury Soudního dvora publikované v Soudních rozhledech, podvody s komunitárním systémem DPH a možnosti boje proti nim jsou stále na pořadu dne.¹⁹ V případě *Optigen* řešil Soudní dvůr případ tzv. kolotočového podvodu, který umožňuje vydělávat na systému vracení DPH promyšleným systémem fiktivních transakcí, do kterého mohou být zapojeni i nic netušící obchodníci.²⁰ Soudní dvůr vyloučil, aby stát mohl požadovat zaplacení DPH právě po těchto „nevinných obchodnících“. Zároveň generální advokát Maduro navrhoval ve svém stanovisku v případě *Optigen* možné řešení boje proti těmto podvodům: společnou a nerozdílnou odpovědnost za daňové plnění umožněné čl. 21 šesté směrnice, kdy plátce daně může mít povinnost daň odvést i za plnění své smluvní protistrany, pokud věděl nebo měl vědět o jejím podvodném jednání.²¹

Spojené království takovou právní úpravu zavedlo. Solidární odpovědnost subjektů zasahujících do řetězce dodávek v případě nezaplacení daně podle příslušné právní úpravy

¹⁷ Rozsudek, bod 91.

¹⁸ Šestá směrnice Rady 77/388/EHS ze dne 17. května 1977 o harmonizaci právních předpisů členských států týkajících se daní z obratu – Společný systém daně z přidané hodnoty: jednotný základ daně (Úř. věst. L 145, s. 1; Zvl. vyd. 09/01, s. 23).

¹⁹ Srov. poznámky k rozsudku ze dne 12.1. 2006, *Optigen*, C-354/03, C-355/03 a C-484/03 v SR č. 3/2006 na s. 115 a k rozsudku ze dne 21.2. 2006, *Halifax* a další, C-255/02, SR 5/2006 na s. 193.

²⁰ K podrobnému popisu mechanismu podvodu srov. výše zmíněné poznámky k uvedeným rozsudkům.

²¹ Srov. bod 42 stanoviska GA Madura.

nastávala u vymezeného druhu zboží v případě, kdy osoba povinná k dani věděla nebo měla důvody se domnívat, že by DPH nebo její část splatná za uvedené dodání nebo za jakékoli předchozí nebo následné dodání dotčeného zboží zůstala nezaplacena. Pro identifikaci takto solidárně odpovědné osoby k zaplacení DPH vnitrostátní úprava zakládala právní domněnku - pokud cena po této osobě požadovaná za dotčené zboží byla nižší než nejnižší cena, kterou mohla rozumně očekávat, že by za uvedené zboží zaplatila na trhu, nebo byla nižší než cena požadovaná za jakékoli předchozí dodání téhož zboží. Tuto domněnku mohla dotčená osoba vyvrátit prokázáním toho, že nižší cenu zaplacenou za zboží lze přičíst okolnostem nezávislým na nezaplacení DPH, popřípadě i jinými způsoby.

Vedle solidární odpovědnosti upravovala vnitrostátní právní úprava povinnost poskytnout zajištění za platbu splatné daně z přidané hodnoty. Zde byl předmětem sporu především právní základ pro stanovení takové povinnosti.

Poznámky k rozsudku a jeho relevance pro ČR: Hlavním předmětem sporu nebyla samotná existence solidární odpovědnosti, ale právě takto konstruovaná právní domněnka. Soudní dvůr se jí však konkrétně nezabýval a pouze připomenul, že „*při výkonu pravomocí, které jim svěřují směrnice Společenství, musejí členské státy respektovat obecné právní zásady, které jsou součástí právního řádu Společenství, a zejména zásadu právní jistoty a zásadu proporcionality*“.²² Obecně rovněž konstatoval, že případné právní domněnky „*nemohou být vyjádřeny takovým způsobem, aby se jejich vyvrácení důkazem o opaku stalo pro osobu povinnou k dani prakticky nemožné nebo nadměrně obtížné. Jak uvedl generální advokát v bodě 27 svého stanoviska, takové domněnky dávají de facto vzniknout systému odpovědnosti bez zavinění, jdoucí nad rámec toho, co je nezbytné pro ochranu plateb do veřejného rozpočtu*“.²³ Posouzení, zda systém zavedený právní úpravou Spojeného království tyto podmínky splňuje, však ponechal na předkládajícím soudu.²⁴

Ohledně povinnosti poskytnout zajištění Soudní dvůr potvrdil, že by může být uložena na základě článku 22 odstavce 8 šesté směrnice, neboť toto ustanovení upravuje povinnosti daňových dlužníků.

Rozsudek může být inspirací pro českého zákonodárce, který zatím možnost solidární odpovědnosti osob povinných k zaplacení DPH nezavedl. Na druhou stranu tím, že Soudní dvůr nakonec nehodnotil konstrukci právní domněnky založené zkoumanou právní úpravou Spojeného království, neposkytl příliš konkrétní vodítka, jak postupovat.

BRUSELSKÁ ÚMLUVA NEUMOŽŇUJE ŽALOVAT ČEZ V RAKOUSKU

Rozsudek ze dne 18.5. 2006, ČEZ, C-343/04 (první senát, generální advokát M.P. Maduro)

Bruselská úmluva²⁵ – Článek 16 odst. 1 písm. a) – Výlučná příslušnost pro řízení, jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem – Žaloba na zabránění imisím nebo nebezpečí imisí, které jsou způsobovány pozemkům činností jaderné elektrárny na území státu, který sousedí se státem, kde se nacházejí pozemky

(Výroková část) Článek 16 odst. 1 písm. a) [Bruselské úmluvy] musí být vykládán v tom smyslu, že se toto ustanovení nevztahuje na žalobu, jejímž účelem je, stejně jako účelem žaloby podané ve věci v původním řízení na základě § 364 odst. 2 rakouského občanského zákoníku (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch), zabránit imisím ovlivňujícím nebo hrozícím

²² Rozsudek, bod 29.

²³ Rozsudek, bod 32.

²⁴ Stejně jako GA Maduro – srov. bod 31 jeho stanoviska.

²⁵ Úmluva ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1972, L 299, s. 32), nebyla oficiálně publikována v češtině.

ovlivnit pozemky, jejichž vlastníkem je žalobce, způsobeným ionizujícím zářením z jaderné elektrárny na území státu, který sousedí se státem, kde se tyto pozemky nacházejí.

Skutkový základ sporu v původním řízení: ČEZ je patrně případem, kterému česká média věnovala dosud největší pozornost. Paradoxně však pozornost upoutalo spíše stanovisko generálního advokáta Madura, než konečné rozhodnutí Soudního dvora, který svého generálního advokáta nenásledoval. Ve sporu před rakouskými soudy usilovala spolková země Horní Rakousko, jakožto vlastník pozemku, aby byla ČEZu uložena povinnost odstranit účinky způsobované ionizujícím zářením pocházejícím z jaderné elektrárny Temelín na její pozemky v rozsahu, v němž tyto účinky přesahují účinky, které by způsobovala jaderná elektrárna provozovaná v souladu s běžnými obecně uznávanými technologickými standardy. Podpůrně se žalobkyně domáhala, aby bylo nařízeno odstranit nebezpečí způsobované tímto zářením v rozsahu, v němž překračuje nebezpečí, které by způsobovala jaderná elektrárna provozovaná v souladu s běžnými obecně uznávanými technologickými standardy.²⁶ Jednalo se tedy o tzv. imisní žalobu vlastníka nemovitosti proti vlastníku jiné nemovitosti, ze které pocházely imise poškozující žalobcovo vlastnictví. Jádrem předběžné otázky bylo, zda je taková žaloba žalobou ve smyslu čl. 16 odst. 1 písm. a) Bruselské úmluvy. Tento článek stanoví, že „*pro řízení, jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem a nájem nemovitostí, soudy smluvního státu, na jehož území se nemovitost nachází*“. Zároveň toto ustanovení na základě čl. 4 Bruselské úmluvy zakládá výlučnou příslušnost, která se uplatní bez ohledu na to, že žalovaná strana nepochází ze smluvního státu Bruselské úmluvy.²⁷ To hrálo ve sporu velkou roli, neboť spor byl zahájen ještě před přistoupením ČR k EU. Pokud by tedy Soudní dvůr dospěl k závěru, že se o takovou žalobu nejedná, rakouské soudy by svoji příslušnost založit nemohly, a to zřejmě ani na základě svého vnitrostátního práva, které by bylo použito namísto Bruselské úmluvy.²⁸

Poznámky k rozsudku a jeho relevance pro ČR: Soudní dvůr nejprve připomenul, že pojem „*řízení, jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem*“ musí být předmětem autonomního výkladu v právu Společenství²⁹ a že vzhledem k tomu, že se jedná o ustanovení, které zakládá výjimku z obecných pravidel Bruselské úmluvy, nesmí být vykládáno v širším smyslu, než vyžaduje jeho účel.³⁰ Hlavním důvodem výlučné příslušnosti stanovené čl. 16 odst. 1 písm. c) Bruselské úmluvy je podle Soudního dvora „*okolnost, že soud místa, kde se nemovitost nachází, je nejlépe s to rozhodnout spory, jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem a nájem nemovitostí. [...] Zejména spory týkající se věcných práv k nemovitostem musí být totiž obecně rozhodovány podle pravidel státu, kde se nemovitost nachází, a neshody, které zahrnují, vyžadují často ověření, šetření a znalecké posudky, které musí být provedeny na místě, takže přiznání výlučné příslušnosti soudu místa, kde se nemovitost nachází, který je nejlépe s to, s ohledem na blízkost, zjistit skutkový stav, odpovídá zájmu řádného výkonu spravedlnosti*“.³¹ Nemovitostí, kterou však měl Soudní dvůr na mysli v případě imisní žaloby, je nemovitost, odkud imise pocházejí, nikoliv nemovitost imisemi postižená. Při posuzování takové žaloby je totiž podle Soudního dvora třeba zohlednit kritéria vlastní místa, kde se nemovitost nachází (obtěžování imisemi musí přesahovat míru obvyklou v místě nemovitosti), přičemž v přeshraničních případech jsou tato místní kritéria různá. To platí i při větší vzdálenosti obou nemovitostí, tak jako tomu je v případě jaderné elektrárny, situované v jednom členském státě a postiženého pozemku, který se nachází v jiném

²⁶ Bod 13 rozsudku.

²⁷ Srov. stanovisko GA Madura, body 22 až 25.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Rozsudek, bod 25.

³⁰ Rozsudek, bod 26.

³¹ Rozsudek, bod 28 a 29, zvýraznění doplněno.

členském státě. Žádný členský stát si tak nemůže bez dalšího nárokovat výlučnou místní příslušnost, pokud jsou v obou dotčeny nemovitosti. Jak však dále Soudní dvůr uvedl, v případě ČEZu vyžaduje posouzení oprávněnosti žaloby zkoumání, které předpokládá ověření, jež musí být ve velké míře provedena v místě, kde se nachází zdroj imisí. Důvody související s řádným výkonem spravedlnosti tak podle Soudního dvora nenaleznou uplatnění při posuzování, zda je imisní žaloba žalobou ve smyslu čl. 16 odst. 1 písm. c Bruselské úmluvy.³²

Jádrem rozsudku je však jiná pasáž: „[ž]aloba, případně preventivní, na zabránění imisím, [...], nepředstavuje spor, jehož předmětem je věcné právo k nemovitosti. Základ takové žaloby zajisté spočívá v zásahu do věcného práva k nemovitosti, ale věcná povaha tohoto práva a skutečnost, že se jedná o nemovitost, mají v tomto kontextu pouze zprostředkovaný význam. Jak zdůraznil ČEZ a Komise, **nená má tato věcná povaha dotčeného práva a skutečnost, že se jedná o nemovitost, určující vliv na podobu sporu v původním řízení, který by nebyl zásadně odlišný, kdyby právo, jehož ochrana je zajišťována proti namítaným imisím, mělo odlišnou povahu, jako například právo na fyzickou integritu nebo právo k věci movité. Stejně jako u žaloby dotčené v původním řízení je v podstatě účelem takových žalob, aby bylo nařízeno, že osoba, která je původcem takového prokazaného nebo potenciálního zásahu do práva, zejména jelikož nedodrжуje běžné obecně uznávané technologické standardy, musí tento zásah ukončit**“.³³ Soudní dvůr tak zřejmě implikuje, že aby bylo předmětem sporu věcné právo k nemovitosti a současně aby takové právo založilo výlučnou příslušnost soudu, kde se tato nemovitost nachází, musí se tato žaloba svojí povahou odlišovat od jiných žalob a mít jiný účel.

ZA POVŠIMNUTÍ STOJÍ

Rozsudek ze dne 27.4. 2006, Richards, C-436/04 (první senát, generální advokát F.G. Jacobs): Rovné zacházení pro muže a ženy v oblasti sociálního zabezpečení – Směrnice 79/7/EHS – Odmítnutí přiznat starobní důchod transsexuálce ve věku 60 let, která podstoupila chirurgickou operaci změny pohlaví z mužského na ženské

(24) *Působnost směrnice 79/7^[34] [...] nemůže být omezena pouze na diskriminaci vyplývající z příslušnosti k jednomu nebo druhému pohlaví. Vzhledem k jejímu cíli a povaze práv, která chrání, se tato směrnice rovněž použije na diskriminaci, která má svůj původ ve změně pohlaví dotčené osoby [...].*

(33) *[P]odle ustálené judikatury právo Společenství nezasahuje do pravomoci členských států upravit jejich systémy sociálního zabezpečení a [...] při neexistenci harmonizace na úrovni Společenství přísluší právním předpisům každého členského státu určit jednak podmínky práva nebo povinnosti účastnit se systému sociálního zabezpečení, a jednak podmínky, které zakládají nárok na dávky. Je nicméně rovněž pravda, že při výkonu této pravomoci musí členské státy dodržovat právo Společenství [...].*

(38) *[Č]l. 4 odst. 1 směrnice 79/7 musí být vykládán v tom smyslu, že brání právním předpisům, které osobě, jež v souladu s podmínkami stanovenými vnitrostátním právem změnila pohlaví z mužského na ženské, upírají starobní důchod z důvodu, že nedosáhla věku 65 let, ačkoliv stejná osoba by měla nárok na takový důchod ve věku 60 let, pokud by byla podle vnitrostátního práva považována za ženu.*

³² K tomuto argumentu srov rozsudek, body 35 až 39.

³³ Rozsudek, bod 34, zvýraznění doplněno.

³⁴ Směrnice Rady 79/7/EHS ze dne 19. prosince 1978 o postupném zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti sociálního zabezpečení (Úř. věst. 1979, L 6, s. 24; Zvl. vyd. 05/01, s. 215).

Rozsudek ze dne 11.5. 2006, Friesland Coberco Dairy Foods, C-11/05 (třetí senát, generální advokát M.P. Maduro): Celní kodex Společenství³⁵ – Nezávaznost závěrů Výboru pro celní kodex – Nepříslušnost Soudního dvora rozhodovat o platnosti uvedených závěrů v rámci článku 234 ES

(27) [Čl. 504 odst. 4 prováděcího nařízení³⁶] způsobem neukládá vnitrostátním orgánům, aby se závěry výboru automaticky řídily. Mohou se od závěrů přijatých výborem odchýlit za předpokladu, že svá rozhodnutí v této souvislosti odůvodní.

(40) a (41) Jelikož byl výbor zřízen za účelem zajištění úzké a účinné spolupráce mezi členskými státy a Komisí v oblasti působnosti celního kodexu, celní orgány členských států mají při přijímání konečného rozhodnutí povinnost jeho závěry pouze zohlednit, a nikoli se jimi řídit. Případnému soudnímu přezkumu před vnitrostátním soudem pak musí podléhat až uvedené konečné rozhodnutí. [P]latnost závěrů výboru vydaných podle čl. 133 písm. e) celního kodexu nemůže být přezkoumána v rámci článku 234 ES.

Jan Komárek, Praha

Odbor komunitárního práva MZV. Názory vyjádřené v tomto příspěvku jsou vlastní autorovi a neodrážejí stanovisko instituce, kde pracuje.

³⁵ Nařízení Rady (EHS) č. 2913/92 ze dne 12. října 1992, kterým se vydává celní kodex Společenství (Úř. věst. L 302, s. 1; Zvl. vyd. 02/04, s. 307).

³⁶ Nařízení Komise (EHS) č. 2454/93 ze dne 2. července 1993, kterým se provádí nařízení č. 2913/92 (Úř. věst. L 253, s. 1; Zvl. vyd. 02/06, s. 3).